

บทที่ ๕

ลักษณะนิยมและการต่างประเทศ ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๖๔

การปลูกฝังลักษณะการเมืองและความรู้สึกต่อประเทศนิยม—สังคมนักกิน—การแทรกแซงทางทหารของสามาชาอำนาจ—การสร้างพลังทหาร—พันธมิตรอังกฤษ—ญี่ปุ่น—สังคมนักบุญเซีย

ภายใน ๒๐ ปีแห่งการปฏิรูปทางสังคมทางการเมืองและเศรษฐกิจในสมัยฟื้นฟูเมืองนั้น ทัศนคติของญี่ปุ่นต่อโลกภายนอกได้เปลี่ยนไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในด้านหนึ่ง ความรู้เรื่องอุปนิสัย ละสถานะแบบตะวันตก ได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้ตัวได้ว่าสิ่งใดได้ซึ่งอ่อนช้อยเป็นของส่วนตน ในอีกด้านหนึ่ง ความคับแค้นใจซึ่งเกิดจากความรู้สึกต่ำต้อยในการติดต่อกับตะวันตกซึ่งมาพร้อมกับความอ่อนหัดทางการทูต และการหยิบยกวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดอารมณ์กระตุนนโยบายที่มุ่งจะสร้างเสริมพลังของชาติเท่านั้น ความคับแค้นใจนี้ยังประسانต่อ กับจุดประสงค์โดยเฉพาะในการต่างประเทศด้วย ผลก็คือ ลักษณะนิยมได้พุ่งขึ้นชัดสุด และมีความเพียรพยายามทางทหารในรอบสิบปี ในที่สุด ญี่ปุ่นก็ได้บรรลุถึงสถานภาพอันเท่าเทียมกันตามที่ตนต้องการและได้วางรากฐานแห่งจักรวรรดิขึ้น นี้คือ จุดจบของตอนแรกของความเดิบใหญ่ย่างทันสมัยยิ่งของญี่ปุ่น

จุดเริ่มต้นของกระบวนการนี้อาจจะย้อนได้ไปถึงกลุ่มนักเขียนที่เป็นชานูโภดังเดิมแห่งกลังคตราษที่ ๑ กลุ่มนี้มีความรักชาติมากและได้สื่อความหมายรักชาตินั้นในทศวรรษที่ ๑๙๖๐ ไปสู่ชนชั้นของตน และได้ช่วยสร้างสิ่งที่ต่อมาถูกยกเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านระบอบโตกุกวัว (ดูบทที่ ๓) ดังนั้น ความเด่นดังทรงอำนาจของพวกชามูโรทุกระดับของกลุ่มผู้นำ เมอจิย้อมคำประกันได้ว่า ลักษณะนิยมมีความสำคัญต่อไปในการอภิปรายถกเถียงทางการเมือง โควโนและอิโตเอง เมื่อสิ้นสุดคณาจารย์แทนนำโดยอิવากูราแล้วก็ได้ให้เหตุผลว่า เพราะความรักชาติ จึงมุ่งทุ่มเทปฏิรูปภายในประเทศ มากกว่าขยายอำนาจไปต่างประเทศ ชาอิโกได้ใช้ลักษณะนิยมให้เห็นผลแก่การวางแผนเพื่อโจมตีเกาหลีและต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ยินยอม

ดำเนินนโยบายโดยตีกราหลี อิวารากิและพวงพ้องขอเข้าเอนกังลัทธิรักชาติในการตั้งพระครุการเมือง ดังนั้นในศวรรษที่ ๑๘๘๐ “ความรักชาติ” (aikok) ได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่มีตัวตนอยู่ในการเมืองที่ “ขับไล่ชาวอเมริกัน” (joi) ปรากฏมา ๒๐ ปีก่อนแล้ว เป็นสัญลักษณ์ที่นำเยอรมันที่เมื่อได้ได้รับรองเรียกห้ามจะสำเร็จผลเพราะสัญลักษณ์นี้ให้อารมณ์ที่ทุกคนสามารถรู้สึกได้ยิ่งกว่าเดิม การแสดงออกที่ครึ่กโครมนั้นมากจากกลุ่มปฏิปักษ์ของฝ่ายผู้มีอำนาจ ดังที่เป็นความจริงสมัยโตเกียววา-- เพราะความรักชาติเป็นหนึ่งในอาชญากรรมที่สามารถหยิบขึ้นมาใช้ได้อย่างปลอดภัยในการต่อต้านระบบของการปกครองแบบอำนาจนิยมที่ได้ประกาศนโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะไม่รุนแรง

เม็ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเผยแพร่กระจายความรู้สึกรักชาติสู่ประชาชนและได้จัดตั้งพื้นฐานเพื่อลัทธิชาตินิยมในความหมายสมัยใหม่ ความพยายามของรัฐบาลที่จะมีการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมืองก็คือ ความพยายามที่จะหาความสนับสนุนโดยสร้างคณะกรรมการและสถาบันโดยการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นก็คือ การพัฒนาระบบการสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพก็คือ เหล่านี้ล้วนช่วยหนุนเพื่องานทางอ้อมให้เกิดความรู้สึกสำนึกรักในเชือชาติของตน เช่นเดียวกับการศึกษาภาคบังคับทั้งโดยการลดความแตกต่างระดับท้องถิ่นในด้านการใช้ภาษา และกิริยามารยาท และโดยการขยายขนาดของสาธารณชนให้รู้หนังสือมากขึ้น ทั้งมีได้ลัทธิօกาสที่จะทุ่มเทโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองกลบหูกลบตาผู้รู้หนังสืออยู่แล้ว หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นเน้นโน้มทางการเมืองและขยายความสามัคคี นานาชาติมีแนวโน้มทางการเมืองและน่าเบื่อที่จะอ่านกัน ทั้งหนังสือพิมพ์และวนนิยายใช้ภาษาไทยเลี้ยงกับภาษาพูดมากกว่าภาษาตามสมัยนิยม ทำให้สามารถเข้าถึงแวดวงผู้อ่านได้กว้างกว่ามาก ดังนั้น ชาวญี่ปุ่นได้รับการสนับสนุนมากขึ้นทุกที่ให้มีกระบวนการต่อการเมืองและอนาคตของประเทศไทย

รัฐบาลเมืองจิวิได้จัดข่าวสารเผยแพร่ย่างใด ตราบใดที่ทรงคุณเหล่านี้เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลรัฐบาลเองก็ใช้มาตรการมากมายที่จะตรวจสอบทรงคุณให้เป็นไปเช่นนั้นด้วย วิธีหนึ่งคือการใช้อำนาจอย่างกว้างขวางในการตรวจตราสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ อีกวิธีหนึ่ง คือแผนการปลูกฝังลัทธิทางการเมืองโดยมุ่งที่จะให้องค์พระเจ้าทรงเป็นแกนกลางแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทย แผนนี้มาจากภารกิจลัทธิชินโต เพราะลัทธินี้ให้เหตุผลความชอบธรรมของพระราชนิยมจากภารกิจลัทธิชินโต พระราชนิยมให้เหตุผลความชอบธรรมของพระราชนิยมจากภารกิจลัทธิชินโต จึงมีหน้าที่กึ่งทางธรรม (sacerdotal function) ฉะนั้น ย่อมไม่เป็นเรื่องประหลาด

นักที่ชินโตเป็นที่ยกย่องในสมัยที่มีการร่างรัฐธรรมนูญใน ค.ศ.๑๙๘๖-๘๗ และกล้ายเป็น
ศาสตราประจা�ชาติไประหบหนึ่ง ต่อมา กองทัพบกทีมีบทบาทด้วยการฝึกอบรมทหารเกณฑ์โดย
เน้นหนักความจริงรักภักดีต่ออยู่เป็นทั้งผู้ปกครองและข้อมัพ ยิ่งกว่าอัน หลักภารังฯ ของญี่ปุ่นเอง
ก็ต้องการให้มีความรู้สึกที่ถูกต้องที่โรงเรียนด้วย ในด้านหลักสูตรภาคบังคับในด้าน “จริยศาสตร์”
ได้มีการดำเนินงานโดยได้แบ่งสถาบันมากในทศวรรษที่ ๑๙๘๐ โดยเน้นในอัตราส่วนเท่ากัน
ด้านความผูกพันตามคติของจืดที่ต้องเคร่งครัดในหลักการเคารพตัญญูกตเวที และด้านความ
จริงรักภักดีต่อชาติ ทั้งสองด้านได้ดำเนินไปพร้อมๆ กันในการฝึกอบรมทางทหาร อีกทั้งยังมีการ
ใช้ทั้งสองด้านนี้ในหลักสูตรสมัยนั้นโดยถือเป็นเครื่องกำหนดทรรศนะของพลเมืองในอนาคตที่มี
ต่อหน้าที่พลเมืองด้วย

แนวโน้มนี้เป็นการแสดงออกอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญแห่งเดือนกุมภาพันธ์
ค.ศ.๑๙๘๘ และในพระราชวินิจฉัยว่าด้วยการศึกษาแห่งเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๘๐ รัฐธรรมนูญ^๔
ให้คำนิยามความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์ โดยการตกแต่งความคิดด้วย
ตามประเพณีให้กับสมัย ส่วนพระราชวินิจฉัยก็เน้นด่นด้วยว่า การศึกษาต้องอยู่ภายใต้การบริการ
โดยรัฐ โดยมีโครงสร้างเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องเป็น “จริยศาสตร์” และได้ให้กำหนดสิ่งที่จะ
ถือเป็นการแสดงออกเรื่องจริงรักภักดีอย่างมีพิธีกรรมในเชิงประจัวนท์โรงเรียน แม้จะมีคนดัดค้าน
ว่า--ส่วนใหญ่เป็นชาวคริสต์--รัฐเป็นผู้ให้ความเห็นชอบอนุญาติพุทธิกรรมอันจำเป็นยิ่งทางศาสนา
แต่ก็ไม่มีใครฟังเสียงเหล่านั้น การศึกษาและลักษณะที่รักษาติดยังคงเป็นพันธมิตรกันอย่างแน่นแฟ้น

แน่นอนที่ว่าลักษณะชาติในเรื่องนี้มีค่าเท่ากับความจริงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิ
ซึ่งเป็นที่คาดกันอยู่แล้วในแวดวงระบอบการปกครองซึ่งต้องพึงพาอำนาจส่วนตนโดยการควบคุม
องค์จักรพรรดิ แต่ก็มีการแสดงความหมายอื่นในเวลาเดียวกัน ชาวญี่ปุ่นมากมายไม่พึงพอใจ
มาก ที่ผู้คนมีความกระตือรือร้นต่อการแต่งกายแบบตะวันตก ประเพณีนิยมและเรื่องจุกจิกอื่นๆ
ซึ่งเป็นลักษณะของสิบปีแรกแห่งประวัติศาสตร์สมัยเมอจิ ชาวญี่ปุ่นที่ไม่พอใจเหล่านี้ล้วนได้คิด
ว่าด้วยความรักชาติ ก็เห็นจะต้องกล้ากล้าที่จะทำให้ บางคนที่มีจิตสำนึกร้อยกว่าและหรือไม่
ได้จะต่อต้านตะวันตกอย่างแข็งขันนัก ก็เริ่มค้นคว้าศิลปกรรมและงานอดิเรกซึ่งเดิมถูกละเลย
 เพราะหันไปสนใจตะวันตกดังเช่น ใน ค.ศ.๑๙๘๑ ได้มีการตั้งสมาคมฟื้นฟูประเพณีเดิมในด้าน
จิตรกรรมและวิจิตรศิลป์ ซึ่งแตกต่างจากศิลปกรรมที่มาจากญี่ปุ่น อิวากูราและเพื่อนหลายคน
อุปถัมภ์การละครคลาสสิก (Noh) และช่วยทุนสร้างโรงละครใหม่ในวนอุทยานชิบะ (Shiba)
ในกรุงโตเกียว ใน ค.ศ.๑๙๘๑ ในขณะที่สิบปีต่อมา มีการฟื้นฟูให้ความสนใจศิลปกรรม

สาขานี้ ๆ เช่น การจัดดอกไม้ (ikebana) และการจัดพิธีชา (cha-no-yu) ผู้อุปถัมภ์อยครั้งเป็นพ่อค้าและนักอุดสาหกรรมที่เป็นเศรษฐีใหม่ ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมชาติของเจ้าขุนนาง บุคลากรเหล่านี้ได้อุปถัมภ์อย่างปล้ำ ซึ่งได้กล่าวเป็นกีฬาคู่แข่งกับเบสบอล ในฐานะเป็นกีฬาประจำชาติ กีฬาประเภทอื่นของสมัยโตถุกวัว เช่น กีฬาการฟันดาบกีฬาเล่นกันในวงการทหารและตำรวจและเป็นที่นิยมเล่นกันมากท่ามกลางบรรยายกาศแห่งความรักชาติในศตวรรษที่ ๒๐

อันที่จริงแล้ว บรรยายกาศเช่นนี้เป็นที่ชื่นชอบมากในต้นปี ๑๘๙๐ ชาวญี่ปุ่นที่มีรสนิยมในการดูนตรีตะวันตกหันในด้านเนื้อหาและการบรรยายดูเริ่มเป็นตัวอย่างที่ดีในบทเพลงที่มุ่งความรักชาติซึ่งเพลง “มาสima สหาย” (“Come, foe, come”—Kitare ya kitare เพลงนี้พิมพ์ขึ้นใน ค.ศ.๑๘๘๘) หรือเพลง “แม้มิราชศัตรุจะเข้มแข็งมีเป็นนับหมื่น” (Though the enemy be tens of thousand strong---Teki wa ikuman ari totemo, พิมพ์ใน ค.ศ.๑๘๘๑) ซึ่งเล่นกันตามโรงเรียน หน่วยกรมกองทหารและแสดงตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กลุ่มผู้นำเมืองและฝ่ายปฏิบัติที่หนุนเนื่องช่วยโดยไม่รู้ตัวก็ได้สร้างมติชนให้มีความสนใจในฐานญี่ปุ่นในวงการเมืองระหว่างประเทศ การเชิญชวนนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนความรู้สึกจงรักภักดีเพื่อเห็นแก่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง และลดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ความอ่อนหัดของรัฐบาลในการต่างประเทศ อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจจากการเชิญชวนนี้เองมุ่งให้ประชาชนมีทัศนคติต่อนโยบายที่บางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ปฏิบัติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนที่มองหาวิธีอันรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาที่ไม่เท่าเทียมและมองหาวิธีปฏิบัติการทางทหารแบบบางอย่างบนผืนแผ่นดินใหญ่ เหล่านี้เป็นความหวังที่รัฐบาลเองก็หวังเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม มันก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างช้า ๆ เพื่อให้บรรลุผลและต้องเลือกวิธีการปฏิบัติอย่างรอบคอบระมัดระวังมากกว่าการหนังสือพิมพ์และสารานุชัชดูเหมือนว่าพร้อมที่จะเห็นด้วยในบางครั้ง

ความแตกต่างปราฏหนึ่งชัดในระบบแรกสุดในด้านtronane ที่มีต่อการแก้ไขสัญญา นักการทูตญี่ปุ่นได้เริ่มเรื่องด้วยจุดประสงค์หลักอยู่ในใจสองประการ ประการที่หนึ่ง การยกเลิกหรือตัดแปลงระบบของสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extra-territoriality) ซึ่งชาวต่างชาติผู้อยู่อาศัยในญี่ปุ่นอยู่ภายใต้อำนาจการศาลของประเทศไทยคนเดียว ประการที่สอง ได้แก่ สิทธิในการปรับปรุงดัดแปลงภาษีศุลกากร ซึ่งเดิมสินค้าต่างชาติเสียภาษีเพียง ๕% ตามกำหนดเงื่อนไขของสันธิสัญญา ในtronane ที่เห็นความไม่ทัดเทียมของทั้งสองฝ่าย นักการทูตญี่ปุ่น

ย่อมต้องเจรจาอย่างอุดหนาเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์หลัก ดังที่คณฑ์โดยอิวากูราได้แสดงมาแล้วในการเจรจาใน ค.ศ.๑๙๗๑-๓ อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของหลายปีต่อมา�่อมเน้นให้เห็นบทเรียน ดังนั้นใน ค.ศ.๑๙๗๘-๙ เมื่อสหราชอาณาจักรกลไหญี่ปุ่นมีอำนาจ干涉ในการภาษีศุลกากร อังกฤษปฏิเสธทันทีอย่างเปิดเผย ใน ค.ศ.๑๙๘๒ อีกครั้งหนึ่งที่อังกฤษยืนกรานเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ฉะนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นก็เห็นความจำเป็นที่จะต้องประนองแต่ความพยายามประการแรกคือเรื่องเกี่ยวกับข้อเสนอให้ศักดิ์สมภายใต้ผู้พิพากษาญี่ปุ่นและผู้พิพากษาต่างชาตินั้นถูกประชานวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักใน ค.ศ.๑๙๘๖ โดยสภาพแวดล้อมนี้ โควตาซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศดำรงตำแหน่งก้าวหน้าญี่ปุ่นในการที่จะเปิดการเจรจาอีกใน ค.ศ.๑๙๘๘ แต่เขาเลือกที่จะเจรจาท่ามกลางบรรยายกาศอันสงบของเหลวในตะวันตก และในที่สุดในไม่รุ่งต่อมาก เขาก็อาจชนะได้ด้วยการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ยกเว้นกรณีคดีภัยการท่านนั้นที่ต้องให้ศักดิ์สมพิจารณา เมื่อถึงจุดนี้ ข่าวเกิดรั่วไหลออกไปก่อน เกิดเสียงต่อต้านอย่างหนักในโตเกียว ซึ่งขณะนั้นความรู้สึกกำลังพลุ่งพล่านถึงขีดสุดต่อเรื่องอำนาจของชิปปะโดยของประเทศและในเดือนตุลาคม โควตาเองก็ได้รับบาดเจ็บจากระเบิดที่คนคลั่งชาตินิยมป้ายสีร่นม้าของเข้า ดังนั้นการเจรจาจึงรีบงับไปและรัฐบาลนายคุโรดา (Kuroda)-ถูกไล่ออก

ใน ค.ศ.๑๙๙๐ เมื่อเปิดสมัยประชุมของรัฐสภา ประเด็นดังกล่าวกล่าวเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกว่าแต่ก่อนกับการเมืองภายในประเทศ โดยที่เนบราดาพร้อมฝ่ายตรงข้ามที่พยายามอย่างไร้ผลในการที่จะทำลายการกุมอำนาจอันเหนี่ยวแน่นของกลุ่มผู้มีอำนาจนี้ ได้ใช้มติชนทุกหนทางท่ามที่จะสามารถทำได้กับการต่างประเทศ บางครั้งก็เป็นเรื่องกระอักกระอ่วนใจ---ในระหว่างหนึ่งที่อังกฤษประท้วงอย่างรุนแรงต่อถ้อยແลงข้อความที่พูดกันในรัฐสภา---และแน่นอนว่าการคำนึงถึงอนาคตทางการเมืองย่อมทำให้บรรดารัฐมนตรีมีความยากลำบากที่จะเจรจาอย่างมั่นคงมั่นใจ ในด้านหนึ่ง มันก็ทำให้พวกเขากลัวได้โดยอย่างที่ไม่เคยทำมาก่อน เมื่อมตสุ มุเนมิตสุ (Matsu Munemitsu) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศในคณะรัฐบาลอิโต ได้ตัดสินใจที่จะเปิดการเจรจาขึ้นกับลอนดอนอีกในที่สุด ค.ศ.๑๙๙๓ เขาสามารถชี้แจงว่า มติชนญี่ปุ่นย่อมจะไม่พอใจในสิ่งใดเลย เว้นเสียแต่จะมีการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตโดยสมบูรณ์ ถึงขนาดแนะนำโดยนัยว่า ถ้าสนธิสัญญาต่าง ๆ ไม่ถูกแก้ไขก็จะถูกประกาศไม่รับรอง เนื่องจากการญี่ปุ่นยังแหงเร้นนั้นดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเสนอให้ผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความพึ่งพือที่จะเจรจาหากเดียงและค่อย ๆ ประสบความสำเร็จ ระหว่างหลายเดือน

ต่อมา ได้มีการดำเนินการในรายละเอียด โดยมีเงื่อนไขว่า ควรยกเลิกสิทธิ์สภาพนอกราชอาณาเขต เมื่อญี่ปุ่นได้ใช้บังคับประมวลกฎหมายแห่งใหม่ (ซึ่งประกาศใช้บังคับใน ค.ศ.๑๙๙๙) และมีเงื่อนไขว่า พ่อท้าต่างชาติต้องได้ซื้องานท้าข่ายเมืองท่าอื่น ๆ ที่มิได้เปิดตามสัญญาเป็นการตอบแทน ข้อตกลงที่มีกติกาดังกล่าวได้ลงนามกันในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๙๙๔ ข้อตกลงแบบนี้ถือเป็นมากร้ายก็มีข้อจำกัดตามท่าอ่านจ่ออื่น ๆ ต่อมาในไม่ช้าพระในเรื่องนี้ตัวอย่างอังกฤษถือเป็นเครื่องซึ่กำหนดวินิจฉัยสำหรับมหาอำนาจอื่น ๆ

เหตุการณ์นี้ได้รับเสียงปรบมือยกว่าที่ควร เพราะเกิดขึ้นในช่วงจังหวะที่มีการสนับสนุน การต่างประเทศอีกแห่งหนึ่งคือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านแห่งนั่นในญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นสนใจ นานาʌylevel ตลอดศตวรรษ นักเขียนมองไปที่จีน แม่นจูริยและเกาหลีว่าเป็นทางออกโดยธรรมชาติ สำหรับความทะเยอทะยานของญี่ปุ่น แม้ในช่วงระยะที่มีความพยายามหลังการลงนามในสนธิสัญญาต่าง ๆ เมื่อตระหนักถึงความอ่อนแอกองประเทศที่จูงใจให้เกิดการศุรุ่วต้องปักป้องตนเอง ในเกือบทุกด้าน ก็ยังมีบางคน เช่น โยชิดา โชอิน (Yoshida Shoin) ที่คิดว่า ความอยู่รอดอยู่จะเป็นไปไม่ได้ ถ้าปราศจากการเหยียบผืนแผ่นดินใหญ่กลุ่มนั้นนำเมืองอิจิลัยคนซึ่งเป็นสาบุติชีร์ของโยชิดาก็มีการศุรุ่วร่วมกันตั้งกล่าว และมีการศุรุ่วแรงกล้าขึ้น เมื่อชาอิโก ทากามิริ ได้มีกิจกรรมมากร้ายขึ้น ใน ค.ศ.๑๙๘๑ ภายหลังอัลฟ์ราลของชาอิโก บริหารพวงพ่องที่เหลือรอด และคนที่เหินออกเหินใจกับญี่ปุ่นได้ตั้งสมาคมรักชาติขึ้น (Genyosha) โดยมุ่งที่จะส่งเสริมความคิดเช่นขยายอำนาจญี่ปุ่น สมาคมนี้จะใช้ทุกโอกาสในการใช้แรงกดดันรัฐบาลและกระตุ้นความเห็นในเรื่องรักชาติ เกาหลีลักษณะเป็นเบื้องของความเพียรพยายามนั้น เช่นเดียวกับบรรดาคนเขียนจูลสารและนักการเมือง ดังนั้น เกาหลีก็เช่นเดียวกันกับเรื่องสนธิสัญญาเป็นเรื่องที่ได้เจรจาโดยอ้าง และราชภูมิเดินดินก็เกิดความเชื่อว่าจำเป็นต้องเกรกแข็งทางทหารในเกาหลี โดยมีทั้งที่เชื่อว่า ญี่ปุ่นต้องทำให้เกาหลีเจริญร้อยตามแบบอย่างญี่ปุ่นในการปฏิรูปและการสร้างความทันสมัยภายใต้การฝึกสอนของญี่ปุ่น เพื่อให้เกาหลีเป็นพันธมิตรอันมีค่าในการต่อต้านอำนาจครอบงำของตะวันออก และมีทั้งที่เชื่อกันว่า ญี่ปุ่นต้องสร้างสันนิบาตต่อต้านตะวันตก ซึ่งจีนและเกาหลีต้องเข้าร่วมโดยทางใดทางหนึ่ง เพื่อเป็นการช่วยทั้งญี่ปุ่นและประเทศเพื่อนบ้านให้รอดจากการถูกกอบโกยハウลด์โดยประโยชน์โดยฝ่ายตะวันตก

เหตุผลท่านองนั้นมีได้เป็นที่ต้อนรับนักสำหรับรัฐบาลเมือง อย่างไรก็ตาม ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นจริงด้วยเรื่องนโยบายบังคับชั่งใจ (Policy of restraint) ที่ได้กำหนดใน ค.ศ. ๑๙๗๓ แม้ว่านโยบายนี้จะป้องกันมิให้ก้าวรุदหน้าในการขยายดินแดนก็ตาม เช่น ใน ค.ศ.

๑๘๗๕ จีนยอมรับโดยบริยายที่ญี่ปุ่นได้ควบคุมหมู่เกาะริวากิwa (Ryūkyū) และใน ค.ศ. ๑๘๗๕ ญี่ปุ่นได้ยึดหมู่เกาะคูริลภาคเหนือต่อจากรัสเซียเพื่อแลก مقابلการที่ญี่ปุ่นจะไม่อ้างสิทธิเหนือเกาะสัคคาเริน (Sakharin)—ก็เป็นนโยบายที่ใช้เป็นข้อดึงที่ควรเจริญรอยตามบันวิถีทางแห่งการประนีประนอม และการเจรจา แต่ในการณ์เกาหลี วิธีการนั้นยากที่จะปฏิบัติกัน สนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีที่เปิดความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นทางการและเกาหลีเปิดเมืองท่าสองเมืองให้ค้าขายได้ ใน ค.ศ. ๑๘๗๖ นั้นก็เป็นสัญญาที่เกิดขึ้นจากการญี่ปุ่นกำลังอย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดกรณีนี้ขึ้น จีนก็ได้ท้าทายญี่ปุ่นโดยระบุว่า เกาหลีเป็นประเทศราชของจีน จะทำข้อตกลงได้ ๆ กับประเทศใดมิได้ ข้อเสนออ้างสิทธิ์นี้ได้เป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่การใช้เด็ดขาดอย่างไรก็ตาม ของทั้งสองฝ่ายในการถือฝ่ายในเกาหลีที่ต่อสู้ซึ่งกันและกันในราชสำนัก ความเป็นคู่ขั้นแย่งได้ดำเนินไปสู่การใช้กำลังปะทะกันในเมืองโซล (Seoul) ในปลายปี ๑๘๙๔ การเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมิได้เกิดขึ้นก็โดยที่มีการเจรจาภันโดยตรงระหว่างอิโตและหลีฮุ่งจาง (Li Hung-chang) ในฤดูใบไม้ผลิ

ในวาระนั้น ทั้งสองฝ่ายตกลงถอนทหาร แต่มิได้หมายความว่า ฝ่ายใดยอมลดฐานะของฝ่ายตน จึงเกิดวิกฤตการณ์อีกอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๙๕ ได้เกิดกบฏบอยครังชีนในเกาหลี กบฎเหล่านี้เป็นกบฎต่อต้านตะวันตกเรียกว่า กลุ่มตงหัก (Tong-haks) และกษัตริย์ ในฐานะเจ้าประเทศราช ก็ได้ทรงขอให้จีนช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม จีนก็ได้ช่วยเหลือทันทีอย่างรวดเร็ว ญี่ปุ่นถือว่า การกระทำของจีนนี้เป็น trigung กับขั้นตอนของกลงปี ๑๘๙๔ ญี่ปุ่นจึงส่งกำลังไปเกาหลี ทำให้กบฎตงหักถูกเป็นเรื่องรองลงมา และถูกปราบปรามในไม่ช้า เรื่องใหญ่คือเรื่องความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นซึ่งเป็นเรื่องอันตรายมากกว่า

สถานการณ์รุนแรงกว่าในปี ๑๘๙๔ ด้วยเหตุปัจจัยมากมาย ในส่วนของจีน การที่ผ่องเศษและอังกฤษล่วงล้ำเข้าเกินชายแดนด้านตั้งกีบ ชิเบต และพม่าได้ทำให้จีนเกิดทรรศนะรุนแรงเกี่ยวกับสิทธิของตนในเขตพื้นที่ชายแดน ทรรศนะนั้นไม่มีลักษณะประนีประนอมมากขึ้น ด้วยเหตุมันใจมากว่าตนสามารถจะต่อสู้กับญี่ปุ่น ในส่วนของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเองก็มั่นใจมาก เพราะในรอบสิบปีที่ผ่านมา ญี่ปุ่นได้เห็นความเดิบใหญ่ในด้านขนาดและประสิทธิภาพของกองทัพบกและกองทัพเรือ และได้เห็นข้อดึงปัญหาการคลังที่เคยเป็นแรงกดดันมากมาก่อน ดังนั้นในการดำเนินการต่างประเทศ ญี่ปุ่นจึงมีความระมัดระวังน้อยลงกว่าเดิมที่เคยจำเป็นมาก อันที่จริง การระวังเกินไปก็จะยั่วยุเสียงจากบรรดาพรครการเมืองและเสียงปวงชน ดังที่รัฐสภาได้

วิจารณ์สนธิสัญญาอย่างรุนแรงมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาพิเศษในการปฏิบัติการในกาหลี จึงมีน้ำหนักมากขึ้น การปฏิบัติการนั้นส่วนใหญ่เป็นไปในด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่มีการตั้งมั่นการค้าระหว่างกัน และส่วนหนึ่งเป็นปฏิบัติการในด้านยุทธศาสตร์ โดยที่เกาหลีเป็นเส้นทางออกที่เด่นชัดยิ่งสำหรับญี่ปุ่นที่จะไปสู่เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยการค้าและยุทธศาสตร์จะถูกคุกคาม ถ้าเกาหลีตกไปอยู่ในความควบคุมของมหาอำนาจอื่น ดังนั้น โดยtronคนะญี่ปุ่นแล้ว ไม่ว่าจะเห็นอันตรายมาจากจีนที่พยายามจะตั้งตนเป็นใหญ่ อย่างให้ผล หรือจะเห็นอันตรายจากรัสเซียผู้พึงประกาศแผนการที่จะสร้างทางรถไฟไปสู่ไซบีเรีย (Siberia) ก็ตาม มันก็เป็นเหตุผลดีพอสำหรับญี่ปุ่นที่จะปฏิบัติการก่อนที่จะเกิดการคุกคามเช่นนั้น

เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลยที่จะซื้อด้วย เหตุผลนี้ทำให้อโดยอมรับมากัน้อยเพียงใดใน ค.ศ.๑๘๙๕ อย่างไรก็ตามก็เป็นการแน่นอนว่าการกระทำการจะนำความมีจุดประสงค์ซึ่งเดิมไม่มีปรากฏมาก่อน ในปลายเดือนมิถุนายน แทนที่จะถอนทหารออกจากเกาหลี เขาได้ประกาศ เจตจำนงที่จะมีกองทหารอยู่ในความควบคุมของมหาอำนาจอื่น ดังนั้น โดยtronคนะญี่ปุ่น แล้ว ไม่ว่าจะเห็นอันตรายมาจากจีนที่พยายามจะตั้งตนเป็นใหญ่อย่างให้ผล หรือจะเห็น อันตรายจากรัสเซียผู้พึงประกาศแผนการที่จะสร้างทางรถไฟสู่ไซบีเรีย (Siberia) ก็ตาม มันก็เป็น เหตุผลดีพอสำหรับญี่ปุ่นที่จะปฏิบัติการก่อนที่จะเกิดการคุกคามเช่นนั้น

เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลยที่จะซื้อด้วย เหตุผลนี้ทำให้อโดยอมรับมากัน้อยเพียงใดใน ค.ศ.๑๘๙๕ อย่างไรก็ตามก็เป็นการแน่นอนว่าการกระทำการจะนำความมีจุดประสงค์ซึ่งเดิมไม่มีปรากฏมาก่อน ในปลายเดือนมิถุนายน แทนที่จะถอนทหารออกจากเกาหลี เขายังได้ประกาศ เจตจำนงที่จะมีกองทหารอยู่ในเกาหลีจนกว่ารัฐบาลเกาหลีจะดำเนินการปฏิรูปให้แล้วเสร็จ ผล ของคำประกาศนี้ก็คือ ญี่ปุ่นจะมีอิทธิพลแทนที่จีนและจะเป็นการสิ้นสุดการอวดอ้างสิทธิพิเศษ ของจีนด้วย ในเดือนกรกฎาคม เขายังได้เดือนจีนให้ส่งกำลังมาเพิ่มเติมอีก ในขณะที่กองกำลัง ของญี่ปุ่นได้เข้ายึดพระราชวัง หลังจากนั้นไม่นานนัก ทำให้จีนไม่มีทางเลือกนอกจากยอมรับ หรือมีตนนักต้องสู้ เมื่อจีนปฏิเสธที่จะสละสิทธิเสียที่เดียวอย่างประ slikจากความพยายามรักษาไว้ ซึ่งสิทธินั้น ๆ มันก็ถึงจุดสิ้นหวังแล้วที่จะหลีกเลี่ยงสองครั้ง

ในด้านเดือนสิงหาคม ได้มีการประกาศลงนามอย่างเป็นทางการและตามติดมาด้วย ข้อแนะนำอย่างอัศจรรย์ของฝ่ายญี่ปุ่นครั้งแล้วครั้งเล่า อันที่จริง การต่อต้านของฝ่ายจีนยังคงมาก ยามากมาต้าได้วิจารณ์ไว้ เช่นนั้นว่า “ทหารญี่ปุ่นมีได้ประสบบัญชาหนักหนาอะไร ที่ควรแก่การ

พินิจพิจารณาเลย”^{๔๐} ในปลายเดือนกันยายนกองทัพญี่ปุ่นได้เข้าควบคุมเกาะหลีเกือบหัวแม่น้ำและกองทัพเรือได้เข้าคุ้มคลุมเหลือง (Yellow sea) ในเดือนตุลาคม ยามากางานำส่องกองพลมุ่งสู่แมนจูเรียได้อีกสามกองพลภายใต้การนำของโอยามา (Oyama) มุ่งเลียวตุง (Liaotung) โดยเข้ายึดปอร์ต อาร์瑟 (Port Arthur) ในเดือนต่อมา และแล้วได้ยึดเมืองเว่ไฮเวย์ (Weihaiwei) ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๐๕ บัดนี้ หนทางได้เปิดกว้างแล้วในการที่จะคืบหน้าสู่กรุงปักกิ่ง โดยมี กองพลนำในการเข้ายึดเมือง จีนจิ่งถูบังคับให้ต้องยอมจำนนโดยส่างเหลี่ยงจาง ไปเจรจา กับอิโตที่ญี่ปุ่นและทำกับตกลงตามเงื่อนไขเดียว คือ “อิโตได้ระบุไว้ ย่อมเป็นปกติธรรมดายุ่งที่สนธิสัญญาสันติภาพที่ลงนามกันในเดือนเมษายนที่ชิโนโนเซกิ (Shimonoseki) นั้นจะต้องเป็นสัญญาที่มีการรุณแรงหนักหนา สนธิสัญญายอมรับรองเอกสารของเกาหลี เป็นการสั่นสุดข้อแอบล้างสิทธิ์ของจีนในด้านอำนาจอธิบดีโดยเหนือเกาะหลี จีนต้องยกเกาะฟอร์โนเซกิ (Formosa หรือไถหัววน) และควบคุมทรัพยากร่วมทั้งเมืองปอร์ตอาร์ทูร์ให้แก่ญี่ปุ่น จีนต้องเปิดเมืองท่าเพิ่มเติมอีก ๔ เมือง เพื่อให้มีการค้าต่างประเทศ และได้ระบุว่าจีนต้องจ่ายชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินสด ทั้งรัฐบาลและประชาชนญี่ปุ่นมองถือว่าผลแห่งซัยชนะนั้นย่อมห้อมหวานยิ่งนัก

ซัยชนะของญี่ปุ่นหนีจีนมีผลกระทบมาก เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความอยุ่ยงของจีน นั้นมันมีมากกว่าที่เคยคิดกันมาก่อน เป็นการแสดงให้ประจักษ์ด้วยว่า กระบวนการสร้างญี่ปุ่น ให้ทันสมัยได้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ความรู้ส่องประการนี้จะเปลี่ยนจากการเมืองระหว่างประเทศ ยิ่งกว่านั้น ญี่ปุ่นมีความพึงพอใจและรู้สึกว่าตนได้บรรลุผลสำเร็จโดยยังมิต้องเอี่ยมบำเหน็จรังวัลได้ คือขอบเขตปฏิการของญี่ปุ่นในเกาะหลี สถานภาพแห่งการเป็นมหาอำนาจ ทำสนธิสัญญา (Treaty power) ในการค้าระหว่างประเทศในประเทศไทย และการได้อำนาจนิคมฟอร์โนเซกิที่มีประโยชน์ยิ่ง

ถึงกระนั้น ทุกสิ่งมิได้ไปหมดเสียที่เดียว ดังที่ทั้งประเทศได้ค้นพบความจริงอย่างรวดเร็ว เกี่ยวดีกุmirage ระหว่างประเทศได้นำพาເเอกสารความรับผิดชอบและอันตรายมาให้ญี่ปุ่น ด้วย เมื่อญี่ปุ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องพิจารณา กันในกิจกรรมตะวันออกไกล ญี่ปุ่นก็พัวพันกีบวข้องอย่างใกล้ชิดในเวดวงการแข่งขันซึ่งตีชิงเด่นกันของเหล่ามหาอำนาจ โดยที่มิได้ให้ประโยชน์แก่ญี่ปุ่น เสมอไป ข้อพิสูจน์แรกมาปรากฏภายใน ๑ สัปดาห์แห่งการลงนามในสนธิสัญญาชิโนโนเซกิ และ ในวันที่ ๒๓ เมษายน ผู้แทนรัฐเชีย พรั่งเศสและเยอรมนีได้แจ้งโตรเกียวว่ารัฐบาลของตน มีความเห็นกีบวข้องกับการที่ควบรวมทรัพยากร่วมทั้งจีนเป็นของญี่ปุ่น ผู้แทนทั้งสามประเทศได้

แนะนำให้เกียรติคบสมุทรเลียดตุ้งให้แก่จีนเสีย ที่เป็นชั้นี้พิธีการที่ญี่ปุ่นควบคุมคบสมุทรนี้ จะเป็นการคุกคามจีนและสันติภาพในภูมิภาคนั้น อันที่จริง เหตุผลมีความจริงน้อยกว่าหนึ่งกล่าวคือ รุสเซียมุ่งหมายที่จะรักษาอิทธิพลของตนในการขยายอาณาเขต ฝรั่งเศษผู้เป็นพันธมิตรหัวที่จะให้รุสเซียสนับสนุนความทายาห์ยกของฝรั่งเศสในจีนภาคใต้ และยอมรับเพียงอย่างเดียว ที่กิตติมศักดิ์ให้ตัดขอบเขตที่การเมืองยุโรป ถ้าจะพูดกันจริง ๆ แล้ว เหตุผลเหล่านี้ไม่มีข้อใดเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่นเลย แต่การที่ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์แบบใหม่กับจีนนั้นเองที่เปิดช่องให้สามมหาอำนาจสามารถปฏิบัติการได้

ข้อมูลที่มีไปถึงรัฐบาลอิหร่านบุรุษ อย่างน้อยที่สุดรัสเซียเต็มใจที่จะใช้กำลังหนุนหลังข้อเรียกร้องของตน และจะไม่ตัดแปลงพื้นที่ตัวเอง ยิ่งกว่านั้น แม้ว่าตามเมืองหลวงของหลายประเทศ จะมีความรู้สึกเห็นใจญี่ปุ่น ก็มิได้ให้คำมั่นแน่อนว่าจะสนับสนุนญี่ปุ่น ประเทศชาติของก็อ่อนเปลี่ยนจากการศึกสองครั้งกับจีนและไม่อ้างจะหวังได้ว่าจะสามารถต้านทานได้ตามลำพัง รัฐบาลจึงไม่มีทางเลือกเป็นอื่นนอกจากจะติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องถึงการตัดสินใจ อย่างเป็นทางการที่จะยอมจำนำต่อข้อเรียกร้องในวันที่ ๕ พฤษภาคม เพียงสามวันหลังจาก การแลกเปลี่ยนการให้สัตยบันันในสนธิสัญญาชิโนโซชิกิ เท่าที่ญี่ปุ่นจะทำได้เพื่อรักษาเกียรติภูมิ ของตนก็คือการเพิ่มจำนวนค่าชดใช้ค่าเสียหายจากสองครั้ง

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เกียรติภูมิคือเรื่องสำคัญยิ่งในกรณีนี้ การสัญเสียคบสมุทรเลียดตุ้ง มิได้ทำให้สัญญาไว้คุณค่า หากแต่วิธีการที่สัญเสียดินแดนนั้นต่างหากที่มีผลต่อมติชนญี่ปุ่น เสมือนหนึ่งได้สัญเสียดินแดนไปแล้วจริง ๆ สองครั้งได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นมีความกระตือรือร้นอย่าง ใหญ่หลวงถึงขนาดกลับเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในรัฐสภา ชัยชนะได้รับการเชื่อองศุดี อย่างสูงสุด และแล้วโดยมิได้มีการเดือนอกกล่าวล่วงหน้า ก็ปรากฏความพยายามเหยียดดูแคลน เป็นครื่องเตือนว่า ผลงานสร้างชาติในกึ่งศตวรรษนี้ยังไม่สามารถทำให้ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะที่จะ เพิกเฉยหรือปฎิเสธ “คำแนะนำ” ของมหาอำนาจทางหนึ่งทางได้ จึงไม่เป็นการประหลาดเลย ที่ชาวญี่ปุ่นจะ “ช็อค” มาก และบังเกิดความรู้สึกขึ้นยิ่ง เป็นเวลาหลายปีที่เดียวที่ชาวญี่ปุ่นยังคง มีความรู้สึกเคียดแค้นและบรรดาชาติโน้มหวั่นแรงหนุนเนื่องให้ประชาชนแสดงออกความรู้สึก นั้นอย่างเบ็ดเตล็ดกว่าหนึ่น แม้ความวิตกกังวลว่านโยบายรัฐบาลความมีลักษณะที่จะก่อภัยในญี่ปุ่น ในแนว การแทรกแซงทางทหารโดยสามมหาอำนาจ (Triple Intervention) ดังที่เรียกเช่นนั้นได้ ทำให้ชาวญี่ปุ่นรวมกันในการก้าวไปข้างหน้าแม้ว่ามาตรการต่อไปนี้จะลำบากมากเข็ญสักเพียงใด

ปฏิกิริยานิทัพน์ที่ทันได้ของฝ่ายรัฐบาลคือปฏิกิริยาทางทหาร ด้วยความมุ่งหมายที่จะเป็นการค้าประกันได้ว่า การหมายศักดิ์ศรีจะต้องได้รับความเดียดแคนอย่างเหมาะสม ดังนั้น ใน ค.ศ.๑๙๙๖ ได้มีการเพิ่มอีก ๖ กองพลในกองทัพประจำการ รวมเป็น ๑๓ กองพล และเพิ่มความแข็งแกร่งในแนวแรก ใน ค.ศ.๑๙๙๘ ได้มีการจัดตั้งกองพลน้อยทหารม้า และกองพลน้อยเป็นใหญ่ ในขณะเดียวกันได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นไฟล์สำหรับทหารราบทะเลและปืนยิงเร็วสำหรับทหารปืนใหญ่อีกห้าจัดตั้ง โรงงานผลิตเครื่องอำนวยความสะดวกให้บริการด้วยไนโตรบูน ใน ค.ศ.๑๙๐๕ สิ่งเหล่านี้สำเร็จผล ในทำนองเดียวกันประเทคโนโลยีกำลังแสนยานุภาพทางทะเลพึงดูดมองได้ และกองทัพเรือได้ขยายขนาดไปมาก โครงการสร้างกองทัพเรือซึ่งเริ่มใน ค.ศ.๑๙๙๖-๗ ได้มีงบประมาณเพิ่มเติมเรื่อรับ ๔ ลำ เรือลาดตระเวนอีก ๑๖ ลำ เรือพิฆาตอีก ๒๓ ลำ และเรือประเภทอื่น ๆ อีก ๖๐๐ ลำ ในกองทัพเรือ ทำให้ญี่ปุ่นมีเรือหลัก (เรือพิฆาต และเรือประเภทอื่น ๆ ดังกล่าว) ๖๖ ลำ มีกำลัง ๒๕๕,๐๐๐ ตัน ในปลายปี ๑๙๐๓

ค่าแห่งการพัฒนาดังกล่าวหนักมาก การใช้จ่ายค่ากองทัพบากประมาณต่ำกว่า ๑๕ ล้านเยน ใน ค.ศ.๑๙๙๓ ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็น ๕๓ ล้าน ใน ค.ศ.๑๙๙๖ และอยู่ในระดับนั้นจนเมื่อเกิดสงครามกับรัสเซีย ค่าใช้จ่ายกองทัพเรือยังมีหลากหลายมากขึ้น แต่ก็ยังถือว่าสูงกว่าเดิมคือ ๑๓ ล้านเยน ใน ค.ศ.๑๙๙๕ เพิ่มขึ้นเป็น ๕๐ ล้านใน ค.ศ.๑๙๙๘ แล้วกลับตกลงมาเป็น ๒๙ ล้าน ใน ค.ศ.๑๙๐๓ รัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ โดยการเพิ่มภาษีจากด้านธุรกิจ และจากภาษีรายได้ส่วนบุคคล เก็บภาษีจากเหล่าโรงและรัฐบาลเพิ่มการผูกขาดการบูรณะยาสูบ รวมทั้งการกู้เงินจากต่างประเทศและจากภายในประเทศจนหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในรอบสิบปี ถึงกระนั้น หนี้สินของรัฐบาลก็เพียง ๕๐๐ ล้านเยนเล็กน้อย ใน ค.ศ.๑๙๐๓ ซึ่งตัวเลขรายได้ประชาชาติ ที่ยังไม่แสดงผลของความเดิบให้ญี่ปุ่นทางด้านอุตสาหกรรม สามารถรองรับหนี้สินนี้ได้อยู่

มาตรการสร้างกำลังอาวุธโดยตรงยังมีนโยบายเสริมส่งที่มุ่งจะเปิดช่องทางให้มีการลงทุนในการอุตสาหกรรมหนัก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนักประเภทที่มีความสำคัญทางทหาร ดังนั้น การจ่ายเพื่ออุตสาหกรรมตั้งแต่ ๑๙๙๓ กรมเพิ่มขึ้นจาก ๒.๖ ล้านเยน ใน ค.ศ.๑๙๙๓ เป็น ๑๔.๖ ล้านเยนในสิบปีต่อมา การเดินเรือขนส่งและการต่อเรืออีกด้วยเงินอุดหนุนจากรัฐบาลตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๙๖ อันเป็นจุดประสงค์ที่จะเพิ่มทั้งการใช้เรือและการต่อเรือทันสมัย จนเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นจำนวนมาก---ประมาณ ๓๕% ของเรือที่เข้าเกียบท่าเรือญี่ปุ่นใน

ค.ศ.๑๙๐๓ ชั้กังญี่ปุ่น เมื่อเทียบกับปริมาณเรือเพียง ๑๕% ใน ค.ศ.๑๙๘๓---และการพัฒนาการพัฒนาของอู่เรือทำให้สามารถผลิตเรือเหล็กกล้าได้ ใน ค.ศ.๑๙๙๖ รัฐบาลได้ตัดสินใจตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า โรงนายาวาตา (Yawata) ขนาดใหญ่ที่ตั้งขึ้นตามผลของการตัดสินใจดังกล่าวได้เริ่มทำการผลิตใน ค.ศ.๑๙๐๑ และรับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ต่อการผลิตเหล็กประจำปีถึง ๒๕๒,๐๐๐ ตัน และเหล็กกล้า ๒๕๕,๐๐๐ ตัน (เมตริก) ใน ค.ศ.๑๙๑๓ ถ่านหินได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยจาก ๕ ล้านตัน ใน ค.ศ.๑๙๙๕ เป็น ๑๓ ล้านตัน ใน ค.ศ. ๑๙๙๕ ที่นับว่าอาจสำคัญกว่านั้นคือความจริงที่ว่าโดยส่วนใหญ่ถ่านหินถูกนำไปใช้ตามโรงงาน

ผลกระทบของการพัฒนาดังกล่าวต่อเศรษฐกิจจะได้ก่อขึ้นในบทต่อไป ในที่นี้เป็นการเพียงพอที่จะเน้นว่า การพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อการต่างประเทศ ประการแรก เป็นมาตรการของการวินิจฉัยโดยรัฐบาล ประการที่สอง เป็นข้ออրรถานิษยถึงความมั่นใจของรัฐบาลที่มีมากขึ้น หลังปี ๑๙๐๐ อย่างไรก็ตาม การที่จะตรวจสอบระดับความต้องการนโยบายของญี่ปุ่นในเวลานั้นต้องเริ่มด้วยการเน้นที่ลักษณะรอบคอบระดับระดับของนโยบายเหล่านั้นมากกว่าจะเน้นความมั่นคงมั่นใจของรัฐบาล ดูภาพของนโยบายว่าได้สืบเนื่องมาจากความทรงจำเรื่องสามมหานาจแทรกแซงทางทหาร เท่านั้น หากแต่ยังสืบมาจากความหลากหลายภูมิภาคที่ญี่ปุ่นต้องประสบอยู่ด้วย

ความหลากหลายได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงอันมาจากการที่ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ กับจีน ความใส่ใจในการค้าเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์ในระยะแรกของจีนกับ ตะวันตกได้เพิ่มพูนขึ้นด้วย มีการลงทุนในปริมาณที่สูงขึ้นในไตรมาสท้ายของศตวรรษ เป็น การลงทุนเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟ การนำทรัพยากรแร่ธาตุขึ้นมาใช้ประโยชน์ และบางครั้งก็เป็นการลงทุนตั้งโรงงานต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้มหาอำนาจมีศักดิ์ใหม่ที่คิดกันว่า เป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องปกป้องสิทธินั้น ยิ่งกว่านั้น การจัดสรรการลงทุนมีแนวโน้มลดเป็นรูป แบบอย่างระดับภูมิภาค จนมหาอำนาจแต่ละประเทศมีความสนใจในบางพื้นที่ของจีน มากกว่ามหาอำนาจอื่น ๆ ก็คือเป็นการเพิ่มอันตรายล่ำแหลมต่อการแบ่งจักรวรรดิจีนมากขึ้น เพราะบรรดามหาอำนาจพร้อมที่จะตั้งมั่นบนพรมแดนจีน ได้แก่ รัสเซียในภาคเหนือ ฝรั่งเศสและอังกฤษในภาคใต้ ต่างก็ล้วนมุ่งมาดปราบนาทีจะมีภารกิจเป็นพิเศษในภูมิภาคที่ติด กับจีนของตน

เรื่องมาถึงที่สุดเมื่อญี่ปุ่นชนะจีน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะก่อให้เกิดความสงสัยเกี่ยวกับ ความสามารถของรัฐบาลจีนที่จะคุ้มครองการลงทุนของต่างชาติ ดังนั้น ก็เป้ายวนให้บรรดา

มหาอำนาจจดจำเป็นปฏิบัติการเสียเอง อีกส่วนหนึ่งเป็นพระองค์เจ้าปูซุนทำให้รัสเซีย ฝรั่งเศสและเยอรมันสามารถไฟล์แสวงหารทางวัลลล์หารับการแทรกแซงทางทหาร ใน ค.ศ.๑๘๙๖ รัสเซีย เคลื่อนไหวก่อนโดยได้รับสิทธิในการสร้างทางรถไฟสายจีนตะวันออก (The China Eastern Railway) ข้ามแม่น้ำญี่ปุ่นไปเชื่อมมาลาติอาสต็อก (Vladivostok) กับดินแดนรัสเซียตะวันตกใกล้ โภ้น โนเดอนพุกจิกายน ค.ศ.๑๘๙๗ การคาดการณ์พระนิเกียร์มัคคาธอลิค ๒ ท่าน เปิดโอกาส แก่เยอรมันให้ตั้งข้อเรียกร้อง ผลก็คือสนธิสัญญา (มีนาคม ๑๘๙๘) ซึ่งระบุจีนให้เยอรมันตั้ง ฐานทัพเรือในเมืองเกียวเจา (Kiaochow) และให้สิทธิทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางในมณฑลชานตุง (Shantung) ข่านีทำให้บรรดามหาอำนาจเกิดแก่แข่งขันสัมปทาน ภายใต้ไม่กี่วัน รัสเซียได้ รับสิทธิเช่าเมืองปอร์ต อาเรอร์ และจีนรับรองฐานะพิเศษในแม่น้ำญี่ปุ่น อย่างหนึ่งเดือนต่อมา ฝรั่งเศสได้ตั้งฐานทัพเรือที่กวังเจา-วัน (Kwangchow-wan) มีสิทธิในการสร้างทางรถไฟในมณฑล ยูนนาน (Yunnan) โดยจีนให้สัญญาว่าจะไม่ถอนยูนนาน กวางตุ้ง หรือ กวางสีให้แก่มหาอำนาจ อื่นใด ข้อสัญญานี้ทำให้อังกฤษต้องปักป้องผลประโยชน์ทางด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ ของตนบ้าง โดยการทำข้อตกลงห้ามโอนดินแดน (Non Alienation) เกี่ยวกับ ลุ่มแม่น้ำแยงซี การขยายดินแดนออกไปตรงข้ามกับอ่องกง และขอเช่าฐานทัพในเวียดนาม

เหตุการณ์เหล่านี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นต้องพิจารณาเกี่ยวข้อง มันเป็นเรื่องเลวร้ายอยู่ แล้วที่ต้องเห็นบรรดามหาอำนาจที่ตรวจสอบความคุ้มความเสี่ยงของญี่ปุ่นได้เข้าพัวพันในการให้รางวัลตนเองในลักษณะอาการแบบเดียวกับที่ญี่ปุ่นลองทำมาแล้ว และบรรดามหาอำนาจ เคยทราบหน้าว่าเป็นการคุกคามสันติภาพ มันเป็นการเลวร้ายยิ่งกว่านั้นอีกที่ได้ระหนักว่า ญี่ปุ่นไม่สามารถขัดขวางบรรดามหาอำนาจให้ทำเช่นนั้น และทั้งไม่สามารถที่จะเข้าร่วม รับรางวัลด้วย ที่แน่นอนก็คือ ญี่ปุ่นสามารถขอกำมั่นจากจีนให้โอนฟูเกียน (Fukien) ให้มหาอำนาจ ได้ มณฑلن้อยู่ตั้งข้ามกับฟอร์โมชา แต่ส่วนใหญ่แล้ว ญี่ปุ่นได้แต่ฝ่าดูท่าที่ โดยหวังว่า อังกฤษและสหราชอาณาจักรจะสนองจุดประสงค์ของญี่ปุ่น และจุดประสงค์ของสองชาตินั้นเองด้วย โดยการขัดขวางการแบ่งประเทศจีน

รัฐบาลยามากาตะที่เข้ารับงานในปลายปี ๑๘๙๕ สามารถจะทำบางสิ่งบางอย่างใน เชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ระหว่าง ค.ศ.๑๘๙๙ จีนแสดงความโกรธแค้นการกระทำของชาวต่างชาติ โดยการก่อเหตุต่อต้านตะวันตกขึ้นทั่วไป ที่นับว่ารุนแรงคือที่เกิดเหตุในมณฑลชานตุงและทางภาคเหนือนำโดยกลุ่มที่เรียกตัวเองว่าพวกนักมวย (Boxers) ในฤดูใบไม้ผลิแห่งปี ๑๙๐๐ พาก นักมวยได้ยึดเส้นทางที่จะไปปักกิ่งและล้อมสถานทูตชั้นสอง ทำให้บรรดามหาอำนาจที่เป็นคู่พันธะ

ตามสัญญาต่าง ๆ กับเจ้าเป็นที่จะต้องแทรกแซงทางทหารกันที่ ญี่ปุ่นเป็นชาติเดียวที่อยู่ในฐานะที่จะส่งกองกำลังได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ญี่ปุ่น จึงมีบทบาทนำในปฏิบัติการที่ตามมาโดยได้ให้กำลังทหารเกือบกึ่งหนึ่งเข้าช่วยกู้สถานทูตชั้นสองคืนในเดือนสิงหาคมและได้เข้ายึดครองปักกิ่ง กระนั้น เท่าที่ได้ทำมาด้วยความรอบคอบ และแสดงความใส่ใจยิ่งต่อจุดอ่อนของพันธมิตรของตน---แม้จะเสียงต่อการทำให้การเคลื่อนกำลังทัพล่าช้าไป---และได้ปฏิบัติตามครรลองมารยาท อันดึงงานของการทหารและการทูต ความประพฤตินี้ทำให้ญี่ปุ่นมีชื่อเสียงฐานะสูงขึ้นในวงการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้ง ทำให้ญี่ปุ่นเมืองธิร์มีเสียงในการเจรจา ซึ่งต่อมาได้มีการทำข้อตกลงกันได้ใน ค.ศ.๑๙๐๑ และทำให้ญี่ปุ่นได้ส่วนแบ่งในค่าชดใช้ค่าเสียหายจากจีนด้วย

แต่ความสัมพันธ์กับรัสเซียกรุดลงตรงข้ามกับความข้ามตัน หลังปี ๑๘๘๕ ความสัมพันธ์ได้ถูกปรับปรุงขึ้นเล็กน้อย ทั้ง ๆ ที่มีการขันแข่งกันโดยตรงมากขึ้นในภาคหลี เพราะรัสเซีย กำลังหมกมุ่นกับจีนและแมนจูเรียดึงดันเรื่องราไว้รุนแรงขึ้น ใน ค.ศ.๑๙๐๖ ญี่ปุ่นตกลงที่จะร่วมมือกับรัสเซียในการพัฒนาภาคหลี และในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๙๐๗ รัสเซียถึงขนาดรับรองข้ออ้างสิทธิ์ที่ใหญ่กว่านั้นของญี่ปุ่นในด้านเศรษฐกิจของภาคหลีทำให้ความตึงเครียดลดหย่อนลง อย่างน้อยที่สุดก็จนกระทั่งแมนจูเรียได้ก่อเกิดความตึงเครียดขึ้นมาอีก เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นโดยเป็นผลพลอยได้ของความวุ่นวายของพวknักหมาย รัสเซียพยายามออกห่างจากเหตุการณ์ที่จะกู้สถานทูตชั้นสองในปักกิ่ง ตรงกันข้าม รัสเซียได้ใช้เหตุการณ์อันลุกคามไปสู่ตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นข้ออ้างที่จะเข้ายึดครองแมนจูเรียทั้งหมด รัสเซียจะไม่ถอนทหารจนกว่าจีนจะยอมตกลงด้วย เนื่องจากเงื่อนไขที่รัสเซียได้ระบุในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๐๑ นั้น ย่อมจะทำให้แมนจูเรียกล้ายเป็นรัฐภายใต้การอารักขา (protectorate) ของรัสเซีย ทำให้เหล่ามหาอำนาจประท้วงที่รุนแรงมากที่สุดคือญี่ปุ่น เมื่อวิกฤตการณ์สืบสุดลงและกลืนหายไปในชั่วขณะที่มีการติดต่อแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการจัดสรรบันส่วนค่าชดใช้ค่าเสียหายกันในหมู่ผู้ที่เรียกค่าเสียหายจากกบฏนักหมาย

ผลประการหนึ่งของเลือดเพทุบานยนี้คือทำให้อังกฤษและญี่ปุ่นใกล้กันเข้าไปอีก เพราะต่างก็มีผลประโยชน์ร่วมกันที่จะต้องต่อต้านการขยายดินแดนของรัสเซีย อังกฤษเกรงว่า อิทธิพลของตนในจีนจะกระทบกระทื่นกับรัสเซียยึดครองแมนจูเรียอย่างถาวร ญี่ปุ่นถือว่าการยึดครองแมนจูเรียเป็นการบิดเบือนทางที่ดีที่สุดของญี่ปุ่นไปสู่แผ่นดินใหญ่และถือเป็นการคุกคาม เกาหลีด้วย ทั้งสองไม่อาจจะปล่อยให้การยึดครองผ่านไปโดยไม่ท้าทายเสียที่ดีเยาเลย กระนั้น ข้อตกลงเป็นทางการที่จะต่อต้านก็มิได้เป็นขั้นตอนที่จะทำได้โดยง่ายนัก เพราะอังกฤษเอง

ก็ทรงว่าจะต้องเข้าเกียวกับข้องกังขนาดทำลายการทุกที่มุ่ง “อัญโดดเดียวอันนิเศษ” (Splendid Isolation) สำหรับญี่ปุ่นอง มันหมายถึงการละทิ้งความหวังที่จะประนีประนอมระดับภูมิภาคกับรัสเซีย แม้ว่าจะมีอีกมากหลายในโตเกียว รวมทั้งอโศกที่ยังเห็นว่าการประนีประนอมเป็นหนทางที่ชาญฉลาดที่สุดสำหรับประเทศ ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงดำเนินการมุ่งไปสู่ข้อตกลงด้วยความระมัดระวัง และผลก็ปรากฏอย่างสุดจะหลีกเลี่ยงได้

ความเป็นไปได้ที่จะเป็นพันธมิตรต่อกันเป็นเรื่องที่เพร่หลามากในทั้งสองประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๙๕ เมื่ออังกฤษปฏิเสธที่จะร่วมการแทรกแซงทางทหารโดยสามมหาอำนาจ-- เพราะอังกฤษเห็นชอบด้วยกับเงื่อนไขการค้าที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาซิโนโซเชกิ--เป็นการขัดปดเป่าความทรงจำในอดีตที่อังกฤษต่อต้านการแก้ไขสนธิสัญญา กระนั้นมันก็เป็นพื้นฐานบางมากที่จะรองรับการดำเนินการทางการทุกด้วยการจัดการทางทหาร อันที่จริง ที่นับว่าสำคัญ กว่านั้นก็คือ ความเชื่อมโยงกันโดยส่วนตัวของทั้งสองประเทศโดยอังกฤษตั้งต้นเป็นครูบาอาจารย์ในกระบวนการทันสมัย โดยการฝึกอบรมทหารเรือ ให้การศึกษาแก่นักศึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านสาขาวิชาต่าง ๆ อังกฤษได้ช่วยสร้างกลุ่มคนขึ้นกลุ่มหนึ่งในโตเกียวที่ต้องการให้สองประเทศมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์นั้นแข็งแกร่งยิ่งเมื่อข้าราชการทั้งสองฝ่ายได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับการปราบกบฏนักวาย และการใช้ชั่ค่าเสียหาย กรณีเป็นพันธมิตรเป็นเรื่องที่ได้มีการสนับสนุนกันอย่างเปิดเผยโดยกลุ่มโฆษณาชวนเชื่อ โดยเฉพาะสองคนคือ ร้อยเอกบริงค์สลีย์ (Captain Frank Brinkley) เจ้าของหนังสือพิมพ์ **Japan Mail** และเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ **The Times** และนายอาโนลด์ (Edwin Arnold) แห่งหนังสือพิมพ์ **Telegraph** ทั้งสองมีอิทธิพลโน้มน้าวความเห็นในลอนดอน ในขณะที่ความเห็นชอบของโօคุมากิเป็นการเพียงพอที่จะทำให้หนังสือพิมพ์ **Mainichi** และ **Yomiuri** ในญี่ปุ่นมีความเห็นคล้ายตาม

มันอาจเป็นไปได้ว่า ไม่มีผู้ใดในกลุ่มดังกล่าวจะทำอะไรได้มากไปกว่าการสร้างบรรยายศาสัณฑ์ ถ้าไม่มีประเด็นใดให้รัฐบาลตัดสินใจ เช่น การที่รัสเซียมีความเคลื่อนไหวในจีน อันที่จริงมันก็เป็นชนนั้นเมื่อฤดูร้อนปี ๑๙๐๑ เท่านั้นที่คันทรี่ไปมีความรู้สึกโดยส่วนตัวและการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการก็เปิดทางให้การเจราที่แท้จริงนั้น ในเดือนกรกฎาคม สายาชิ (Hayashi) อัครราชทูตญี่ปุ่นในลอนดอนผู้สนับสนุนการสร้างพันธมิตรได้เข้าพบรัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษ ลอร์ด แลนส์ดาวน์ (Lord Lansdowne) การพบครั้งนั้นนำไปสู่การที่สายาชิติดต่อกับรัฐบาลเพื่อขอคำสั่งเป็นทางการและเมื่อคำสั่งหนุนให้ดำเนินการต่อไปก็มีผลทำให้มีการ

แลกเปลี่ยนทรัพย์สินเกี่ยวกับเงื่อนไขของพันธมิตร ความยากลำบากสองประการปรากฏขึ้น ทั้งสองฝ่ายประณญาที่จะค้ำประกันสถานะเดิมในจีนและมิให้รุสเซียผนวกบรรดาคนตลในแม่นจรูญ อย่างไรก็ตาม อังกฤษต้องการคำนั้นได้ก็ได้ที่เกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนร่วมกัน ในกรณีปักป้อมอินเดีย ซึ่งภูปูนปืนใหญ่ด้วยเหตุผลว่าจะทำให้การต่อรองนั้นมีน้ำหนักหนักไปในทางเป็นคุณแก่ฝ่ายอังกฤษ ในทำนองเดียวกัน อังกฤษก็ลงเลือกที่จะให้ความสนับสนุนเต็มที่ในเรื่องฐานะภูปูนในเกาหลี เพราะอังกฤษไม่ต้องการที่จะเกี่ยวข้องในข้อพิพาทระหว่างรุสเซียกับภูปูน ข้อถกเถียงด้วยประเด็นเหล่านี้ตลอดจนความแตกต่างในการจัดสรรงำลังทัพเรือมีอยู่ตลอดมาจนย่างเข้าเดือนพฤษจิกายน

ในเดือนนั้นเองที่ความล่าช้าเลิกันอยโดยเหตุมานาจกิจการกระทำการของอิโต นายคัตสุราตาโร (Katsura Taro) ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากอิโตในเดือนมิถุนายน คัตสุราเป็นบุคคลที่บามากาตะอุปถัมภ์ค้าจุน (Protégé) มาก่อน แต่นายอิโตเป็นคนมีทธิพลลั่นแหล่และเชื่อว่าจะเป็นต้องเจรจา กับรุสเซียในกลางเดือนพฤษจิกายน เขาได้กล่าวมโนรัฐบาลให้ดำเนินการเจรจา กางเรียงต่อไปจนกว่าเขาจะไปเยือนเมืองชนด์บีเตอร์สเบอร์กเป็นการส่วนตัว การเยือนเมืองนี้ในปลายเดือน ต้นเดือนธันวาคม เขายังได้พบปะหลายครั้งกับแอลมส์โลฟฟ์ (Lamsloff) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และแม้จะเข้ากันไม่ได้มาก แอลมส์โลฟฟ์เองในไม่ช้าก็เสนอข้อผ่อนปรนแลกันอย่างเกี่ยวกับ เกาหลีเพื่อเป็นพื้นฐานการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการ แอลมส์โลฟฟ์คาดว่า รุสเซียจะมีความเป็น อิสระในการดำเนินการในจีนภาคเหนือเป็นการตอบแทน แต่ข้อผ่อนปรนขั้นหนึ่งก็เป็นเรื่องที่ต้อง เป็นเช่นนั้นอยู่แล้วตามครรลองของเหตุการณ์ ก่อนที่อิโตจะรายงานผลของการเจรจาไปกรุง โตเกียว ความระแวงสงสัยของอังกฤษในการตีสองหน้าของภูปูน--การเมียนรุสเซียเป็นเรื่องที่รู้กัน ทั่ว--บังคับให้ขยายชีต้องเปิดการเจรจาต่อกับอังกฤษ และนายคัตสุรأت้องสนับสนุนการเจรจา นั้นด้วย

พันธมิตรเป็นสิ่งหลักเลี่ยงมิได้แล้ว ถ้าปัญหาเงื่อนไขเป็นเรื่องที่สามารถเอาชนะกัน ได้ ภายหลังการเจรจาต่อรองอย่างหนัก ปัญหานี้ก็ถลุ่งไปได้ ปัญหาการทหารเรือเป็นเรื่องที่จะ ต้องยกเฉียงต่างหากโดยฝ่ายคณะทหารเรือ อังกฤษเรียกร้องว่าควรรวมอินเดียเข้าไปในขอบ ข่ายข้อตกลงแท้ไม่ได้ผล และความยากลำบากเรื่องฐานะภูปูนในกาหลีก็เป็นเรื่องที่ต้องร่วงเงื่อนไข อย่างระมัดระวังยิ่ง เมื่อมีการลงนามกันในที่สุด ในวันที่ ๓๐ มกราคม ค.ศ.๑๙๐๒ สนธิสัญญา รับรองว่า “ภูปูนผู้มีผลประโยชน์ที่ได้ครอบครองอยู่แล้วในจีนมีผลประโยชน์ทางการ เมือง การค้าและอุตสาหกรรมในเกาหลี”^{๕๑} แต่มิใช่ว่าอังกฤษจะช่วยเหลือโดยอัตโนมัติ

ถ้าญี่ปุ่นจะต้องเกี่ยวข้องพัวพันด้วยเรื่องนี้ในการทำสังคมกับรัสเซีย ทั้งสองฝ่ายตกลงจะตั้งตนเป็นกลาง ถ้าอีกฝ่ายต้องพัวพันในการศึกในตะวันออกไกล ในที่สุดข้อตกลงนี้มีเด็กตรงที่มีศัตรูเพียงหนึ่งเกี่ยวข้องด้วย ถ้าฝ่ายใดถูกโจมตีโดยสองมหาอำนาจหรือมากกว่านั้น เงื่อนไขการทหารตามพันธมิตรนั้นต้องถูกบังคับใช้

ข้อตกลงนี้แม้จะรอบคอบในการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายต่างกันอยู่ดีสำหรับทั้งสองฝ่าย ในครรคنةของอังกฤษ สัญญาหมายถึงการเตือนรัสเซียมิใช่เป็นการย้ำๆดังที่การประการสัญญาได้พยายามแสดงออกเช่นนั้น สำหรับญี่ปุ่นแล้ว สัญญานี้คือข้อแนะนำมิใช่ เพราะทำให้ญี่ปุ่นมีพันธมิตรตีตื้นขึ้นมาเสมอภาคกับมหาอำนาจยิ่งใหญ่ทั้งหลายเท่านั้น หากแต่สัญญานี้ยังทำให้ญี่ปุ่นสามารถจะปฏิบัติต่อรัสเซียบนพื้นฐานแห่งเงื่อนไขที่เสมอ กันขึ้น เป็นที่เด่นชัดแล้วว่า จะไม่มีการแทรกแซงทางทหารโดยสามมหาอำนาจอีก ในขณะที่อังกฤษเป็นฝ่ายเหนือ มีอกว่า ในเมืองที่หัวรุนแรงญี่ปุ่นเห็นพันธมิตรเป็นการเชิญชวนให้ก้าวร้าวภูกระดึง แม้แต่พวกหัวไม่รุนแรงอย่างมีปราภูณ์ รวมทั้งในเวลาของรัฐบาลก็มีความหัวหายที่จะปฏิเสธการประนีประนอมได้ๆ ในเรื่องเกาหลีที่ไม่เป็นคุณแก่ฝ่ายญี่ปุ่น

ผลในทันทีทันใด---หรือผลที่ปรากฏอกรมา---เป็นที่พอใจย่างสูงแก่อังกฤษและญี่ปุ่น เพราะในเดือนเมษายน รัสเซียตกลงที่จะถอนกำลังออกจากแมนจูเรีย โดยจะมีการปฏิบัติการเป็นขั้นตอนใน ๖ เดือน การถอนทหารขั้นแรกในเดือนตุลาคมได้ดำเนินไปเรียบร้อย แม้กองทหารและถูกโอนไปอยู่ที่อื่นในภูมิภาคนั้นเท่านั้นก็ตาม อย่างไรก็ตาม ขั้นที่สองที่คาดว่าจะมีในเดือนเมษายน ๑.๙.๑๙๐๓ นั้นมิได้ดำเนินการ รัสเซียกลับแสดงท่าที่ทุกประการว่าเตรียมที่จะก้าวคืบหน้า ดังนั้นในเดือนมิถุนายน ญี่ปุ่นจึงเปิดการประชุมหน้าพรมที่น่องค์จักรพรรดิและได้ตัดสินใจที่จะเสนอคำแกลงทั่วไปแก่รัสเซีย โดยระบุการร่วมกันเป็นเบื้องต้นในการเครื่องบูรณะทางดินแดนจีนและเกาหลี รวมทั้งการรับรองสิทธิทางรถไฟของรัสเซียในแมนจูเรีย และผลประโยชน์ญี่ปุ่นทางการเมืองและเศรษฐกิจในกาหลีด้วย ในเดือนตุลาคม รัสเซียได้ให้คำตอบด้วยข้อเสนอตอบโต้ที่รุนแรงและมีอันพันธมิตรอังกฤษ-ญี่ปุ่นไม่เคยมีปราภูณ์ รัสเซียตั้งข้อเรียกร้องให้ค้ำประกันบูรณะทางดินแดนเกาหลีเท่านั้น ไม่รวมจีน (และดังนั้นก็ไม่ต้องรวมแมนจูเรีย) ขอคำมั่นจากญี่ปุ่นที่จะไม่สร้างป้อมปราการตามชายฝั่งเกาหลี และขอคำรับรองว่า แมนจูเรียอยู่นอกเหนือเขตอิทธิพลญี่ปุ่น คัดสูราของถูกมิมหาชนกระตือรือร้นที่จะสู้นั้นเป็นบังคับจนไม่อาจจะรับเงื่อนไขรัสเซียได้ มันดูเหมือนว่าจะดีกว่านี้---และพอที่จะปฏิบัติได้มากกว่าถ้าที่ปรึกษาทางทหารของนายคัตสุระจะยอมเชื่อ---ที่จะเสี่ยงทำสังคมเป็นเดิมพันเพื่อยุติปัญหาได้ใน

พันธ์โดยสิ้นเชิง ดีกว่าจะยอมรับการปิดล้อมที่รุสเซียได้ขัดเส้นทางไว้ ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงให้คำตอบในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๐๔ ระบุเงื่อนไขกลาง ๆ ในรูปของคำขาด เมื่อรุสเซียเพิกเฉย ญี่ปุ่น ก็ประกาศสงคราม

การประกาศสงครามมีขึ้นในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ แต่ความสัมพันธ์ทางการทูตตัดขาดกันสี่วันก่อนหน้านั้น และสองครั้งได้เริ่มไปแล้ว กองทัพรัสเซียข้ามฟรอเนียสู่เกาหลี ทหารเรือญี่ปุ่นโจมตีกองเรือรุสเซีย สำหรับญี่ปุ่นแล้ว ภาระสำคัญในขั้นนี้คือการควบคุมช่องแคบเพื่อส่งกำลังทหารเข้าเกาหลี ซึ่งลำเรือจอด ในวันที่ ๑๓ เมษายน โดยมีชัยชนะเหนือกองทัพรุสเซียนอกฝั่งเมืองปอร์ต อาเซอร์ กองทัพบทที่หนึ่งของญี่ปุ่นก็สามารถถูกนำไปตามแนวแม่น้ำยาลู (Yalu) และข้ามแม่น้ำนี้ในวันที่ ๑ พฤษภาคม แล้วเคลื่อนกำลังเข้าไปในแม่น้ำเรีย ในขณะที่กองทัพบทที่สองยกพลขึ้นบกที่คาบสมุทรเลียวตุงไม่กี่วันต่อมา ภายใต้ ๑ เดือน กองทัพที่สามของนายพลโนจิ (Nogi) ได้ล้อมเมืองปอร์ต อาเซอร์ ไว้ แม้การยอมจำนนจะปรากฏในปีใหม่ ต่อมากลังจากการต่อสู้กันอย่างหนักแล้ว ในขณะเดียวกันในปลายเดือนสิงหาคมและต้นเดือนกันยายน กำลังทหารของอยามา (Oyama) ได้ยึดเลียวyang (Liaoyang) และขับทหารรุสเซียไปทางเมืองมุกเด็น (Mukden) สองครั้งขึ้นซึ่งก่อให้เริ่มขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ โดยมีกองพลญี่ปุ่น ๑๖ กองพลประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ คน เพื่อหุ่นเกราะยึดเมืองมุกเด็นเพื่อเป็นการทำลายความหวังรุสเซียในท้ายสุด กองทัพเรือบอลาติก (Baltic Fleet) ที่ออกจากยุโรปในเดือนพฤษภาคมได้แล่นเรือครึ่งทางเดินโดยอ้อมรอบโลกเพื่อทำลายการปิดล้อมเมืองวลาดิวอสต็อก โดยกองทัพเรือของนายพลเรือโตโก (Togo) ในช่องแคบชูชิมา (Tsushima) ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม และได้ถูกบดขี้จันราบคาบ

เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้การเจรจาสันติภาพเป็นไปได้ โดยเฉพาะทั้งสองฝ่ายต่างมีเหตุผลที่จะต้องยุติการต่อสู้รับ แม้รุสเซียจะไม่ยอมรับว่ากำลังเสียนาฬิกาของตนกำลังจะมาถึงจุดจบ ก็ประสบความยากลำบากกับความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ ญี่ปุ่นเองก็กำลังจะสิ้นสุดประตัวทางการคลัง ดังนั้น เมื่อญี่ปุ่นขอให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในการกำหนดประชุมกันขึ้นที่พอตสมัธ (Portsmouth) ในมลรัฐนิวแฮมเชอร์ (New Hampshire) และผู้แทนทั้งสองฝ่ายได้พบปะกันในเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๙๐๕ ญี่ปุ่นตั้งข้อเรียกร้องอย่างแข็งกร้าวโดยถือเป็นผู้ชนะอย่างเห็นชัด ข้อเรียกร้องรวมทั้งการรับรองว่าญี่ปุ่นมีฐานะสูงสุดในกาหลี โอนแผลประโยชน์รุสเซียในแม่น้ำเรียให้แก่ญี่ปุ่น รวมทั้งการถูกไฟและคานสมุทรเลียวตุง การยกเกาะสักคาลินให้ญี่ปุ่นและชำระค่าเสียหายจากสงคราม เงื่อนไขสองข้อท้ายนี้รุสเซียปฏิเสธและแสดงทีท่า

ทุกคำพูดว่าจะเลิกเจรจาด้วยถ้าญี่ปุ่นยังกดตันตน ค่าเสียหายที่ไม่จำกัดเป็นจำนวนเท่าใด รัสเซียก็จะไม่ชำระให้ ด้วยความผิดหวังและไม่สามารถจะแซงกลับต่อไปได้อีก รัฐบาลญี่ปุ่น จำกัดอย่างยิบยอตามนั้น และในวันที่ ๕ กันยายน ผู้แทนได้ลงนามในสนธิสัญญาพอกซ์มาร์ทเมื่อวันที่ ๒๔ ตัดเปล่งแล้วนั้น

มติชนญี่ปุ่นแสดงความไม่พอใจในสนธิสัญญา เพราะได้หวังว่าจะได้ผลตอบแทนยิ่ง ให้ญี่ปุ่นกว่านั้นเพื่อทดแทนความเพียรพยายามและได้แสดงความไม่พอใจโดยการก่อการจลาจลที่ทำให้ ต้องประกาศกฎอัยการศึกเป็นครั้งคราว อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญานั้นเป็นความสำเร็จที่ยัง ใหญ่มาก เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่ประเทศหนึ่งในเอเชียมีชัยชนะเหนือมหาอำนาจ หนึ่งในการศึกสงครามเต็มข่านาด โดยชัยชนะนั้นทำให้ญี่ปุ่นได้ทั้งผลประโยชน์และ สัญลักษณ์แห่งเกียรติภูมิ กล่าวคือมีฐานะสูงสุดในกาหลี มีสิทธิอันมีค่ายิ่งในเม่นฉู่เรียวได้รวมทั้งที่ ได้ฟอร์โนชาและมีส่วนในการค้าจีน อันที่จริง ถ้าพันธมิตรอังกฤษ-ญี่ปุ่นจะมีความสำคัญต้อง การทำให้ญี่ปุ่นมีฐานะเท่าเทียมกับบรรดามหาอำนาจ สมควรรัสเซีย-ญี่ปุ่นได้สร้างฐานะญี่ปุ่น มากกว่านั้นอีก เป็นการล้างแค้น เป็นการสร้างความมั่นใจและเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ สมควรยังทำให้ญี่ปุ่นได้ก้าวไปบนภารกิจทางซึ่งอีก ๔๐ ปีต่อมา ญี่ปุ่นจะเป็นตัวอย่างของอารย-ธรรมตะวันตกที่ผู้รากลึก ได้เป็นผู้นำเอเชียในการต่อต้านตะวันตก และเป็นผู้สร้างจักรวรรดิ พื้นที่เหลือด้วยความบ้าคลั่งในความยิ่งใหญ่